

Bijlage 1

voorstel Taskforce impuls soortenbeleid aan de minister van LNV

Vernieuwing actieve soortenbescherming

In de Task Force Impuls Soortenbeleid van 25 november is LNV gevraagd de notitie over actieve soortenbescherming, met inachtneming van de gemaakte opmerkingen, verder uit te werken. Bijgaande notitie is daarvan het resultaat. Deze notitie is op 28 april 2005 besproken in de taskforce en overgenomen als voorstel aan de minister van LNV.

1. Samenvatting

De huidige uitvoering van het soortenbeleid draagt onvoldoende bij aan het realiseren van de beleidsdoelen. De evaluatie van de huidige uitvoering, nieuwe ontwikkelingen en onderzoek van Alterra leiden tot de conclusie dat een leefgebiedenbenadering de doelrealisatie aanzienlijk vergroot. Deze benadering gaat o.a uit van:

- Aandacht voor de populatie i.p.v. het individu
- Aandacht voor het habitat i.p.v. uitsluitend de soort
- Organisatie van handelingen rond het habitat van verschillende soorten i.p.v. rond één soort
- Pro-actief richting geven aan ontwikkelingen vanuit het soortenbelang
- Een gebiedsgerichte aanpak
- Een brede verantwoordelijkheid

Tevens draagt deze benadering bij aan een betere integratie van het soortenbeleid en de uitvoering in activiteiten van andere partijen en ander beleid.

Voor 10 tot 13 leefgebieden (b.v. voor Heuvelland of voor kleinschalig cultuurlandschap) kan o.a. kennis over het voorkomen van groepen van soorten per leefgebied, hun habitat en maatregelen die gewenst zijn ten behoeve van de versterking van hun habitat, worden gebundeld. Tevens kunnen de mogelijkheden voor synergie met handelingen van andere partijen worden benoemd en kan kennis over (het voorkomen van) soorten bijdragen aan verbetering van ruimtelijke afwegingen.

Gezien de gebiedsgerichte aanpak, de sturingsfilosofie van AVP en Nota Ruimte en de inwerkingtreding van ILG ligt een centrale regierol voor provincies voor de hand. Het Rijk zal heldere kaders moeten scheppen, waarbinnen provincies, samen met maatschappelijke organisaties, andere overheden en b.v. ontwikkelaars, de plannen per leefgebied en de uitvoering gebiedsgericht op kunnen pakken. Verantwoordelijkheden tussen partijen worden daarmee helder en de betrokkenheid van meer partijen wordt vergroot.

Deze notitie is een verkenning van een denkrichting en gericht op commitment om de ingeslagen weg verder te exploreren. Nader onderzoek naar juridische en technische haalbaarheid en uitvoerbaarheid dient plaats te vinden, evenals verkenning van kosten en dekking voor de financiële opgave.

2. Probleemstelling

2.1 Omvang van het probleem

Nederland kent ca. 35.000 tot 42.000 verschillende planten- en diersoorten. Van slechts een deel is voldoende bekend om vast te stellen of de soort zeldzaam is, achteruit gaat en/of Nederland in internationaal verband een extra verantwoordelijkheid heeft. In de Flora- en faunawet zijn ca. 500 soorten beschermd. Daarnaast is van vele honderden andere soorten bekend dat ze in Nederland (zeer) zeldzaam zijn en in aantal achteruit gaan en dus (ernstig) bedreigd zijn (o.a. Rode Lijst soorten). Nog steeds is er sprake van een negatieve trend. Het is een forse opgave om de bedreigde soorten voor Nederland te behouden.

2.2 Huidige beleidsdoelen en instrumenten

In Natuur voor Mensen, Mensen voor Natuur (2000) is, conform het verdrag van Bern, de centrale biodiversiteitsdoelstelling opgenomen: 'In 2020 zijn voor alle in 1982 in Nederland van nature voorkomende soorten en populaties de condities voor instandhouding duurzaam aanwezig'. De inzet is om in 2010 het biodiversiteitsverlies tot staan te hebben gebracht, conform de EU-biodiversiteitsstrategie en de wereldwijde Millenniumdoelen.

De EHS en de wet- en regelgeving (o.a. Ff-wet) nemen een belangrijke plaats in bij de doelrealisatie. Om de soorten die, ondanks EHS en wetgeving, toch sterk achteruit gaan of dreigen te verdwijnen uit Nederland in stand te houden, is de afgelopen jaren een apart programma gericht op actieve soortenbescherming uitgevoerd: het meerjaren programma soorten 2000 - 2004. Soortbeschermingsplannen vormen hierbinnen het belangrijkste instrument.

2.3 Evaluatie huidig beleid

Evaluaties van het huidig soortenbeleid (o.a. RLG, EC-LNV, NMP, Alterra) constateren o.a.:

- Het tempo van beschermingsmaatregelen loopt achter bij de achteruitgang van soorten. Het netto resultaat is achteruitgang van het aantal in 1982 in Nederland voorkomende soorten en meer soorten in de gevarezone.
- De effectiviteit van soortbeschermingsplannen is wisselend, het aantal plannen veel te laag ten opzichte van het aantal soorten in de gevarezone, te veel gericht op aanvullende maatregelen en belegd met te weinig geld voor maatregelen.
- Soortbescherming wordt te vaak gezien als individubescherming.
- De aanpak om de doelstelling te realiseren is teveel op de lokale status-quo gericht.
- Het soortenbeleid is beleidsmatig geïsoleerd.
- Er is geen goede aansluiting tussen soortbescherming (Ff-wet) en actieve soortbeschermingsmaatregelen.
- De uitvoering is niet goed georganiseerd. O.a. verantwoordelijkheden zijn onduidelijk geregeld.
- Het soortenbeleid is niet geïntegreerd in het gebiedsgericht beleid.
- Het soortenbeleid speelt nauwelijks een rol bij ruimtelijke afwegingen.
- Het aantal actoren is beperkt.
- Het draagvlak voor beleid en uitvoering is beperkt.
- Het imago van het soortenbeleid is negatief.
- Het instrumentarium is te smal.
- Er is gebrek aan cruciale informatie.
- Er is gebrek aan ambtelijke inzet en financiën.
- Economische en andere maatschappelijke activiteiten worden onnodig ingeperkt.

Daarnaast is de huidige aanpak nog niet toegesneden op nieuwe ontwikkelingen, zoals:

- De regierol van provincies in het gebiedsgerichte beleid conform AVP en Nota Ruimte.
- De opname van het soortenbeleid in het Investeringsfonds landelijk gebied (ILG).
- Nieuw beleid en nieuwe werkwijzen, zoals kaderrichtlijn water en ontwikkelingsplanologie.

2.4 conclusies

Geconstateerd kan worden dat:

- Met de huidige aanpak de biodiversiteitsdoelen voor Nederland niet worden gehaald.
- Goede kansen voor versterking van soortenpopulaties niet worden benut.
- Beleidsontwikkelingen buiten het soortenbeleid een andere aanpak noodzakelijk maken.

3. Analyse, een opstap naar een betere uitvoering van beleid

3.1 Basisprincipes

Via drie lijnen wordt binnen Nederland inhoud gegeven aan de doelstelling voor biodiversiteit:

- preventie: zorgen dat er geen nieuwe bedreigde soorten bijkomen, o.a. door voorlichting, realisatie EHS en toepassing Ff-wet,
- bescherming: zorgen dat bestaande populaties van soorten en hun habitat in stand blijven, o.a. door toepassing van Ff-wet en NB-wet, RO-bescherming voor EHS en VHR-gebieden, realisatie EHS, Programma Beheer, etc.
- herstel: zorgen dat populaties van soorten kunnen herstellen door het uitvoeren van maatregelen, zoals OBN en soort- en habitatspecifieke maatregelen.

Met name de herstelmaatregelen vragen in dit kader extra aandacht. Intensivering hiervan biedt perspectief op het bereiken van de doelstellingen. Deze nota en het MUS(meerjaren uitvoeringsprogramma soorten), dat mede n.a.v. deze nota verder wordt uitgewerkt, zal hierop ingaan. Daarnaast, en in samenhang met de herstelmaatregelen, is winst te boeken bij de uitvoering van de Ff-wet.

Ingrepen kunnen effect hebben op soorten en hun populaties. Gekoppeld aan ingrepen is de trits: voorkomen, mitigeren, compenseren. Maatregelen in het soortenbeleid moeten gericht worden op:

- zoveel mogelijk voorkomen (preventiespoor),
- mitigeren als vanzelfsprekendheid (b.v. via gedragscodes),
- compenseren als het nodig is, gericht op versterking van populaties van soorten.

De basisfilosofie van het soortenbeleid is de zorgplicht: (grond)eigenaren, beheerders / gebruikers en inrichters / ontwikkelaars zijn verantwoordelijk voor de instandhouding van (de omstandigheden voor) (populaties van) soorten en met name van de soorten die (ernstig) worden bedreigd in hun voortbestaan in Nederland. Deze zorgplicht dient dan ook onderdeel te zijn van hun handelen.

Alleen in die situaties dat waarin hen een onevenredige inspanning wordt verwacht is een (extra) financiële bijdrage van de overheid gerechtvaardigd. Deze zorgplicht is opgenomen in de Ff-wet. Om hieraan invulling te geven is het essentieel dat zowel kennis over de aanwezigheid van soorten beschikbaar is, als kennis over inrichting en beheer gericht op instandhouding en versterking van de condities ten behoeve van deze soorten. Van partijen mag dan gevraagd worden dat ze optimaal gebruik maken van deze kennis bij het invulling geven aan de zorgplicht.

3.2 Stappen in de goede richting

Op basis van de evaluatie van het huidige beleid, de basisprincipes en de aanbevelingen van o.a. de RLG en Alterra, zijn de volgende verschuivingen gewenst:

- van individu naar populatie
- van soort naar habitat
- van organisatie rond de soort (of soortengroep) naar organisatie rond het habitat van vele soorten
- van passief beschermen naar pro-actief mede richting geven
- van aanvullende maatregelen naar integratie in de uitvoering
- van losse projecten naar integratie in de gebiedsgerichte aanpak
- van beperkte verantwoordelijkheid naar brede betrokkenheid
- van lastig naar leuk

Een **leefgebiedenbenadering** lijkt hiervoor de beste oplossing.

4. Een leefgebiedenbenadering als oplossingsrichting

4.1 Samen werken rond leefgebieden

De zorg voor soorten en populaties vraagt, conform de geschetste zorgplicht, betrokkenheid van vele partijen en organisaties. Het is gewenst deze partijen te enthousiasmeren, te betrekken en handelingsmogelijkheden aan te bieden. Wetgeving is het sluitstuk van het soortenbeleid en slechts gericht op een beperkt aantal soorten. Nadrukkelijker zal ingezet moeten worden op maatschappelijke verbreding.

Om aan de verantwoordelijkheid voor soortbescherming invulling te geven werden in het verleden maatregelen per soort geprogrammeerd in soortenbeschermingsplannen. Dit is een niet altijd even efficiënte werkwijze gebleken. Een bundeling van te beschermen soorten binnen bepaalde typen van gebieden (habitats) is efficiënter. Hierdoor kan voor een grote groep van bedreigde soorten in een bepaalde omgeving een samenhangend pakket van activiteiten wordt gebundeld. Het soortenbeleid verschuift daarmee van een benadering gericht op individuele soorten naar het creëren en instandhouden van leefgebied voor een grote groep soorten die vergelijkbare maatregelen verlangt. De verschillende betrokken partijen kunnen rond de maatregelen voor leefgebieden tot samenwerking komen.

Veel activiteiten die bijdragen aan instandhouding of versterking van populaties van soorten liggen in het verlengde van werkzaamheden die door vele partijen reeds worden uitgevoerd. Door bij de uitvoering van reguliere of geplande werkzaamheden tevens rekening te houden met de omstandigheden die soorten vragen, kan op efficiënte wijze en door vele partijen een bijdrage geleverd worden aan uitvoering van het soortenbeleid.

Het soortenbeleid verandert daarmee van een primair op aanvullende maatregelen gericht beleid naar een primair op soort-inclusieve maatregelen gericht beleid.

Partijen die op deze wijze medeverantwoordelijkheid voor het soortenbeleid kunnen nemen zijn o.a. provincies, gemeenten, initiatiefnemers (b.v. projectontwikkelaars en bouwbedrijven), waterschappen, terreinbeheerders, soortenorganisaties, landschapsbeheerders, agrariërs, etc. De handelingen van deze partijen die bij kunnen dragen, betreffen meestal:

- beheersmaatregelen, waaronder ook waterbeheer
- (her-)inrichtingsmaatregelen
- bestemmingsmaatregelen of herbestemmingen

Werkzaamheden van het waterschap op het gebied van waterbeheer kunnen bijvoorbeeld bijdragen aan versterking van het leefgebied van aquatische soorten en bij de realisatie van een bedrijfsterrein kan het parkmanagement tevens bijdragen aan versterking van populaties van soorten.

Per gebied of project kan met betrokken partijen een palet van maatregelen worden ontworpen en afspraken gemaakt worden over de uitvoering. Veelal kan dit plaats vinden gekoppeld aan gebiedsgerichte initiatieven op andere terreinen.

Daarnaast kunnen generieke kaders inzichtelijk maken hoe b.v. initiatiefnemers en beheerders, maar ook gemeenten en provincies als verantwoordelijke voor de ruimtelijke ordening, met hun initiatieven en activiteiten bij kunnen dragen aan behoud en versterking van soortenpopulaties. Gezien de gebiedsgerichte benadering ligt een provinciale regierol voor de hand. De provincie is het beste in staat partijen gebieds- of projectgericht bijeen te brengen en afspraken te maken. Ook heldere kaders voor initiatiefnemers, kaders voor doorwerking in de ruimtelijke ordening of voor integratie in gebiedsgericht beleid, kunnen, gezien het regionale karakter van leefgebieden, het beste door provincies worden opgesteld.

Om bovenstaande aanpak per gebied of project te laten functioneren is het gewenst de benodigde kennis over leefgebieden van soorten te bundelen, daarbij inzicht te hebben in de gewenste maatregelen voor soorten, zoveel mogelijk gekoppeld aan werkzaamheden van organisaties, en de kennis hierover met name gebiedsgericht toepasbaar te maken. Voor 10 tot 13 leefgebieden, onderscheiden op basis van een landschapsecologische indeling, kan deze kennis worden gebundeld.

4.2 De leefgebiedenbenadering leidt tot maatschappelijke verbreding

Conform de basisfilosofie geldt de zorgplicht voor (grond)eigenaren, beheerders / gebruikers en inrichters / ontwikkelaars. Dat betekent dat niet alleen natuurbeheerders de plicht hebben zorg te besteden aan de omgang met plant- en diersoorten en met name de bedreigde en beschermde soorten. Ook agrariërs, projectontwikkelaars, waterbeheerders, gemeenten, boseigenaren, huiseigenaren, etc. dienen bij hun handelen rekening te houden met de aanwezige bedreigde en beschermde soorten. Voor de ca. 500 beschermde soorten is dit wettelijk geregeld en is tevens de mogelijkheid geschapen met gedragscodes hieraan nader invulling te geven.

Echter, wetgeving is altijd het sluitstuk en slechts gericht op een beperkt deel van de (bedreigde) soorten. Preventie en voorlichting gaan daaraan vooraf.

Door het betrekken van meer partijen bij en enthousiast te maken voor maatregelen gericht op instandhouding van leefgebieden voor bijzondere soorten, is veel (maatschappelijke) winst te behalen. Eigenlijk zou de zorg voor bijzondere soorten vooral leuk moeten zijn, in plaats van lastig en juridisch geregeld. Uitbreiding van het aantal organisaties dat actief bijdraagt aan versterking van populaties van soorten is gewenst en kan verlopen via gerichte voorlichting over de mogelijkheden daaraan praktisch invulling te geven. Ook instrumenten als adoptie en sponsoring, eventueel gekoppeld aan imagoverbetering van de sponsor, zijn denkbaar.

Brede samenwerking kan georganiseerd worden rond de gebiedsuitwerkingen en projecten en rond de bundeling van kennis en afspraken per leefgebied. Commitment aan plannen en uitvoering van een groot aantal organisaties leidt tot verbreding van de maatschappelijke verantwoordelijkheid. Uiteindelijk leiden investeringen in leefgebieden voor duurzame populaties van bedreigde soorten tot minder lastige afwegingen (en afwijzingen) in het juridische spoor van de Ff-wet.

4.3 richting geven en afspraken maken per leefgebied

Voor het overgrote deel van de vele honderden (ernstig) bedreigde soorten kunnen, in samenhang en gebiedsgericht, activiteiten worden geprogrammeerd in bestaande gebiedsplannen en projecten, waarin de koppeling wordt gelegd tussen inspanningen voor soorten en reguliere activiteiten van verschillende betrokken partijen. Om deze bestaande gebiedsplannen te voeden met kennis is het wenselijk de aanwezige kennis te bundelen. Hiermee kan het kader en het handelingsperspectief worden verhelderd voor partijen die voor het beheer van een bepaald gebied verantwoordelijkheid dragen of die in dergelijke gebieden nieuwe activiteiten ontplooien.

Bundeling van de kennis, afspraken over uitvoering en richtinggevende uitspraken over het betrekken van het soortenbelang bij (ruimtelijke) keuzes, kan het beste plaats vinden per leefgebied.

Leefgebieden waarvoor deze bundeling plaats kan vinden, zijn b.v. Heuveland, het kustgebied, de droge zandgronden, het laagveengebied en kleinschalige cultuurlandschappen. Voor 10 tot 13 leefgebieden kan, op basis van een landschapsecologische indeling, landsdekkend inzicht gegeven worden in het voorkomen van bedreigde soorten, de potentiële leefgebieden, de maatregelen die nodig zijn voor duurzame populaties van groepen van soorten en de voorstellen voor doorwerking in ander beleid, uitvoering en activiteiten van organisaties. Naar verwachting kunnen ca. 200 bedreigde soorten uitgangspunt zijn voor maatregelen in de leefgebieden, waar de overige honderden bedreigde soorten op meeliften. Per leefgebied gaat het dan om enige tientallen soorten.

De leefgebiedsplannen vervangen de oude soortenbeschermingsplannen. Voor een klein aantal soorten is het mogelijk gewenst door te gaan met soortenbeschermingsplannen (SBP's). Voorbeelden zijn de otter en eventueel de hamster, waarvoor veel ingrijpende en samenhangende maatregelen in grotere gebieden nodig zijn of waarvoor om andere redenen een extra inspanning nodig is.

4.4 De leefgebiedenbenadering geeft niet alleen richting aan de uitvoering

De kennis en afspraken per leefgebied kunnen input en richting geven aan beheer en inrichting van de EHS, aan de beleidsuitvoering van Nationale Landschappen, aan veranderingen en beheer van watersystemen (b.v. in het kader van de KRW), landschapsbeheer, agrarisch natuurbeheer, verstedelijking en infrastructuur, etc.

Naast kennis over het voorkomen van beschermde en bedreigde soorten kunnen de gewenste maatregelen per leefgebied in de toekomst de input voor streekplannen, provinciale omgevingsplannen, regionale watersysteemplannen, bestemmingsplannen etc. vormen. Op deze wijze wordt pro-actief gereageerd op het voorkomen van en de kansen voor beschermde en bedreigde soorten, worden conflicten tussen economie en ecologie beperkt door weloverwogen locatiekeuzes en worden kansen benut om gebiedsontwikkeling en soortbescherming te koppelen.

Ook de bescherming van (potentiële) leefgebieden kan op deze wijze door provincies (conform de Ff-wet en Nota Ruimte) worden vormgegeven.

4.5 De leefgebiedenbenadering en de Ff-wet

Geconstateerd is, dat de aansluiting tussen de soortenbescherming conform de Ff-wet en actieve beschermingsmaatregelen verbeterd kan worden. De gedragscodes, conform artikel 75 van de Ff-wet, draagt bij aan de betere aansluiting.

De provincie Flevoland stelt voor de mogelijkheden voor soortenmanagement(plannen) (SMP's) te verkennen. Dit zijn provinciale of gebiedsgerichte plannen voor 'lastige', beschermde soorten met een breed verspreidingsgebied (de streng beschermde pionierssoorten). Soortenmanagementplannen bevatten kennis over het voorkomen van veelvoorkomende beschermde soorten (zoals de rugstreeppad), de locaties met kernpopulaties van de soort, gedragsregels wanneer exemplaren van de soort voorkomen op plaatsen waar ingrepen plaats vinden en voorstellen voor compenserende maatregelen gericht op versterking van kernpopulaties. Doel is het gelijktijdig eenvoudiger mogelijk maken van ingrepen (en bijbehorende regelgeving) en het versterken van populaties beschermde soorten, o.a. door preventie, mitigatie en een goede planning van compenserende maatregelen. Het soortenmanagementplan kan één van de uitwerkingen / instrumenten zijn van het leefgebiedenplan. Soortenmanagementplannen kunnen mogelijk de uitvoering van de Ff-wet faciliteren.

Daarnaast kan de ontheffingsprocedure voor de Ff-wet zelf verder worden gestroomlijnd.

Gedragscode, gebiedsgerichte soortenmanagementplannen, stroomlijning van de ontheffingsprocedure en een adequaat kennissysteem kunnen ertoe leiden dat de uitvoering van de Ff-wet sterk kan worden vereenvoudigd en versneld en de uitkomst van vergunning / ontheffingsaanvragen voorspelbaarder wordt.

In het kader van de evaluatie van de Ff-wet kan onderzocht worden of het (deels) overdragen van de vergunningverlening Ff-wet aan provincies mogelijk en wenselijk is, kan leiden tot een verdere verbetering van de uitvoering van de wet en of de koppeling met de actieve soortenbescherming hierdoor verbetert. Op de langere termijn lijkt één omgevingsvergunning, inclusief Ff-wet, aantrekkelijk.

Voorafgaand daaraan dient een helder rijkskader op orde te zijn, waarin o.a. begrippen als 'wezenlijke invloed' en 'duurzame populaties' per soort(groep) vastgelegd zijn.

5. De leefgebiedenbenadering en de verantwoordelijkheden

De leefgebiedenbenadering, de analyse van de tekortkomingen van de huidige aanpak en veranderingen in de verantwoordelijkheidverdelingen tussen overheden vragen een hernieuwde vastlegging van verantwoordelijkheden, van rollen en van organisatie van het soortenbeleid. Onderstaand worden de mogelijke nieuwe rollen en verantwoordelijkheden geschetst.

5.1 provincies

Met de introductie van ILG, de nieuwe sturingsfilosofie van Nota Ruimte en AVP en de leefgebiedenbenadering krijgen provincies een centrale positie in het soortenbeleid. Mogelijke rollen zijn:

- binnen rijkskaders is de provincie(s) opdrachtgever voor het opstellen van plannen voor leefgebieden
- voert de provincie de regie op de gebieds- en projectgerichte uitwerking van de maatregelen voor soorten en het verkrijgen van commitment voor de uitvoering bij alle betrokkenen,
- verleent de provincie onderdak aan de accountmanager voor het betreffende leefgebied, naast de provinciale beleidsmedewerker(s) soortenbeleid die verantwoordelijk is/zijn voor integratie, doorwerking en uitvoering,
- draagt de provincie zorg voor de integratie en doorwerking in RO en gebiedenbeleid en -uitvoering,
- integreert de provincie elementen uit de plannen voor de leefgebieden in de realisatie en het beheer van de EHS en
- organiseert de provincie de samenwerking op provinciaal niveau, o.a. rond de gebiedsgerichte uitvoering.

Kortom, de provincie is de centrale regisseur en aanstuurder van de uitwerking en implementatie van het soortenbeleid voor haar grondgebied.

5.2 Initiatiefnemers

Initiatiefnemers zijn de partijen die het initiatief nemen tot maatregelen die kunnen leiden tot veranderingen in de leefomgeving van soorten. Het gaat zowel om particulieren als overheden (m.n. gemeenten). Deze partijen kunnen, op eigen initiatief, bijdragen aan het creëren of vergroten van (kennis en voorlichting over) leefgebieden voor soorten.

Met name waar het gaat om handelingen die leiden tot verslechtering van de leefomgeving van soorten en/of er beschermde / bedreigde soorten in het geding zijn, zullen mitigerende en compenserende maatregelen veelal aan de orde zijn en wordt eigen verantwoordelijkheid en een pro-actieve rol van hen verwacht.

Initiatiefnemers (en koepelorganisaties) kunnen een bijdrage aan realisatie van het soortenbeleid leveren door:

- bij te dragen aan het in stand houden van een adequate gegevensvoorziening over de aanwezigheid van soorten,
- samen met provincies een soortenmanagementplan op te stellen voor soorten die veelvuldig op b.v. bouwlocaties voorkomen (mede tbv vereenvoudiging uitvoering Ff-wet),
- binnen projecten en activiteiten voldoende ruimte te creëren voor duurzame populaties van soorten (en zo ook de woonwijk of het industrieterrein tot een aantrekkelijker vestigingslocatie te ontwikkelen),
- via groen met rood projecten (o.a. landgoederen) bijdragen aan realisatie van biotopen voor soorten, verbindingszones, etc,
- gedragscodes op te stellen,
- te participeren in opstelling en uitvoering van gebieds- en projectgerichte uitwerkingen, waarin eigen activiteiten zijn gekoppeld aan maatregelen t.b.v. soorten,
- te participeren in het opstellen van plannen voor leefgebieden,
- te investeren in leefgebieden voor soorten, dan wel soorten te adopteren.

5.3 Terreinbeheerders

Veel partijen beheren terreinen: de natuurbeherende organisaties, waterschappen, agrariërs, gemeenten, defensie, rijkswaterstaat, provincies (b.v. wegbermen), etc. Daarnaast zijn niet alleen

terreinen van belang, maar ook wateren en gebouwen (b.v. t.b.v. muurplanten, vleermuizen en de muurhagedis in Maastricht).

Iedere organisatie of groep van partijen kan een gedragscode opstellen, gericht op een verantwoorde omgang met soorten, incorporatie van de verantwoordelijkheid voor soorten in de organisatie en ter vereenvoudiging van procedures.

De zorgplicht vraagt aan beheerders met zorg om te gaan met de aanwezige soorten en de terreincondities voor die soorten. Van hen mag worden verwacht dat ze zich actief informeren over de maatregelen die daarvoor nodig zijn en die ook daadwerkelijk toepassen bij (her)inrichting, onderhoud en beheer.

Terreinbeheerders kunnen een grote rol vervullen bij het uitvoeren van maatregelen in het gebiedsgerichte uitwerken, plannen voor leefgebieden, soortenbeschermingsplannen en soortenmanagementplannen, gericht op versterking van soortenpopulaties.

Tevens kunnen terreinbeheerders bijdragen aan de kennis over de verspreiding van soorten, het toegankelijk maken van die kennis en ervaringen delen over het beheer van soorten.

5.4 Soortenorganisaties en kennisinstellingen

De soortenorganisaties zijn o.a. belangrijke kennisdragers van verspreidingsgegevens, van het beheer en ingrepen van soorten en dragen bij aan voorlichting en uitvoering. Het is gewenst dat de soortenorganisaties en kennisinstellingen participeren in het gegevensnetwerk, het kennisnetwerk en dat ze de mogelijkheid hebben m.n. provincies en particulieren te adviseren bij het opstellen en uitvoeren van plannen voor soorten. Het is gewenst dat de SBO's een actieve bijdrage leveren aan o.a. het opstellen, uitwerken en uitvoeren van plannen voor leefgebieden, aan de kennisinfrastructuur en aan soortenmanagementplannen.

5.5 andere partners

Naast bovengenoemde clusters van partijen zijn er vele anderen die passief en actief bij kunnen dragen aan de doelstellingen van het soortenbeleid, zoals particulieren, landschapsbeheerstichtingen, cultuurhistorische organisaties, recreatie en toerisme ondernemers, etc. Voorlichting en/of afspraken op provinciaal niveau over hun bijdragen aan het soortenbeleid zijn instrumenten om hen bij het soortenbeleid te betrekken.

5.6 De rijksoverheid

LNV voert de nationale regie op het soortenbeleid. Het Rijk blijft eindverantwoordelijk voor de soorten die internationaal zijn beschermd (en opgenomen in de Ff-wet) en voor het nastreven van de nationale doelstelling voor biodiversiteit. Gezien de voorgestelde decentralisatie van de uitwerking en uitvoering zal het Rijk een helder rijkskader moeten vastleggen. Centraal in kader en regievoering staan o.a.:

- uitwerking van (en controle op) de doelstelling van het soortenbeleid in taakstellingen tbv o.a. ILG,
- zorgdragen voor de totstandkoming van een adequate kennis- en gegevensinfrastructuur,
- vaststelling welke soorten extra aandacht vragen in LGP's, SBP's en/of SMP's en op welke wijze daaraan het beste vorm gegeven kan worden,
- internationale afstemming, m.n. voor soorten waarvoor Nederland een grote of juist zeer beperkte verantwoordelijkheid draagt,
- zorgdragen voor een adequate spreiding over provincies van de aandacht voor soorten (alle bedreigde soorten vragen aandacht),
- coördinatie en afstemming tussen provincies waar nodig en/of gevraagd,
- terugvalopties voor het geval dat, ondanks uitvoering van beleid, soorten acuut uit Nederland dreigen te verdwijnen,
- Aansturing SBB van soorten,
- Handhaving Ff-wet, etc.

6. Implementatie van de leefgebiedenbenadering

De hier beschreven leefgebiedenbenadering is nadrukkelijk een discussiestuk en bedoelt om richting te bepalen. Echter, ook in een discussiestuk mogen de consequenties van de voorstellen niet ontbreken. Doorvoeren van de leefgebiedenbenadering heeft o.a. consequenties ten aanzien van de financiering van de uitvoering, de eerder geschetste verantwoordelijkheidsverdeling en juridisch-technische haalbaarheid.

6.1 Juridische en technische haalbaarheid en uitvoerbaarheid

In dit voorstel wordt een aantal beleidswijzigingen voorgesteld en instrumenten genoemd die nader onderzocht moeten worden op hun juridische en technische haalbaarheid en uitvoerbaarheid. Voorafgaand aan dit onderzoek is het gewenst gezamenlijk vast te stellen of de denkrichting juist is. Nader onderzoek is gewenst naar o.a.:

- Status en eventuele juridische verankering van plannen voor leefgebieden,
- Consequenties van decentralisatie van uitwerking en uitvoering van beleid in relatie tot de ministeriële verantwoordelijkheid,
- Eventuele doorzettingsmacht van het rijk, wanneer de beleidsuitvoering onverhoopt niet leidt tot het nakomen van internationale verplichtingen.

Na de discussie in de Task Force zal dit onderzoek ter hand genomen worden.

6.2 Investering met een hoog rendement

Dit voorstel voor vernieuwing van het soortenbeleid introduceert een nieuwe aanpak, een nieuwe verantwoordelijkheidsverdeling en een forse ambitie.

Provincies krijgen in dit voorstel een centrale positie en worden financieel gefaciliteerd deze waar te maken door o.a. de rijksbijdrage voor soorten in het ILG.

Afspraken tussen Rijk en provincies over doelen, programmering van activiteiten (b.v. de betrokken soorten, het aantal plannen voor leefgebieden en eventuele gebiedsuitwerkingen) en een gezamenlijke agenda worden in 2005 vastgelegd in het nieuwe Meerjaren Uitvoeringsprogramma Soorten (MUS) en (vervolgens) binnen ILG. De looptijd wordt aangepast aan ILG: 2007-2013. Het jaar 2006 is het overgangsjaar.

De ambitie gaat gepaard met een kostenplaatje. Centraal staat echter dat, door een pro-actieve aanpak en een meer vooraf sturende positionering van het soortenbeleid veel noodzakelijke activiteiten gefinancierd kunnen worden door mee te liften met ander beleid en uitvoering. Soms is daarbij aanvullende financiering vanuit het soortenbeleid gericht op de 'onrendabele top', boven op reguliere activiteiten gewenst.

Echter, om in die positie te komen moeten de komende jaren een aantal forse stappen worden gezet, zoals:

- opstellen en implementeren van plannen voor 10 à 13 leefgebieden
- opstellen en uitvoeren van gebieds- en projectgerichte plannen
- opstellen en uitvoeren van enkele soortbeschermingsplannen en -managementplannen
- verruiming van de financiële middelen om aanvullend op reguliere uitvoering soort(engroepen)-specifieke maatregelen uit te voeren

Met een goede organisatie en doorwerking van de plannen in ander beleid door m.n. provincies kan bij de uitvoering met een beperkte extra financiële bijdrage een hoog rendement voor soorten worden gerealiseerd, conform de filosofie van het ILG.

De extra benodigde middelen vallen overigens verhoudingsgewijs in het niet bij de middelen die via andere kanalen direct of indirect ten goede komen aan soorten, zoals het V&W-budget voor faunavoorzieningen, het LNV-budget voor de EHS of het V&W-budget voor waterbeheer.

Bij een goede uitvoering van het soortenbeleid en de Ff-wet, worden aanzienlijk meer maatschappelijke kosten vermeden dan hier aan extra uitgaven opgevoerd.

De relatief kleine investeringen tbv soorten hebben, door koppeling aan budgetten en uitvoering van ander beleid, een hoog rendement.

De komende maanden zal onder het thema Middelen en capaciteit verkend worden welke aanvullende middelen gewenst zijn en op welke wijze dekking gevonden zou kunnen worden.